בשער
קהילה אקדמית למען
החברה בישראל

6 באוגוסט 2019

ה' באב תשע"ט

לכב'

עו"ד אביחי מנדלבליט

היועץ המשפטי לממשלה

שלום רב,

הנדון: מינוי חבר/ים בוועדה לתכנון ותקצוב (ות"ת) שליד המועצה להשכלה גבוהה

בעקבות פרסומים בתקשורת, נבקשך לבחון את סוגיית המינויים לועדה לתכנון ולתקצוב (ות"ת) שליד המועצה להשכלה גבוהה כדלהלן:

רקע

1. הות"ת הוא גוף שחולש בלעדית ובאופן ישיר על תקציב של כ-12 מיליארד ש"ח מכספי משלמי המסים, ע"פ החלטת הממשלה 666 מיום 6.6.77, שנתנה תוקף להחלטת המועצה להשכלה גבוהה (המל"ג) מ-1972[1].
2. בהחלטת הממשלה הוגדרה הות"ת כוועדת משנה של המל"ג.
3. ע"פ החלטת המל"ג מ-1975, הות"ת גם מהווה את ה"ועד המנהל" של תאגיד המועצה להשכלה גבוהה ע"פ סעיף 3ו לחוק המל"ג[2].
4. המל"ג היא שקבעה בהחלטותיה את הרכב הות"ת ודרכי המינוי של חבריו. ההרכב מחייב 5 אנשי אקדמיה בכירים ממגוון מוסדות ותחומי התמחות (לפחות אחד מהם ממכללה), וכן שני נציגי ציבור. ככלל, במונח "אנשי אקדמיה בכירים" הכוונה היא לחברי סגל בשיא הקידום (דבר המבטיח עצמאותם ואי תלותם) – כלומר פרופסורים מן המניין קבועים – בעלי נסיון והכרות עמוקה עם דרכי ההתנהלות של מוסדות להשכלה גבוהה.
5. ההחלטה על דרכי המינוי לא עודכנה מאז הקמת ות"ת. הפרקטיקה שהיתה קיימת מאז ועד היום – למעלה מ-40 שנים, היא שחברי ות"ת נבחרים בהסכמה בין שר החינוך (בתפקידו כיו"ר המל"ג) לבין יו"ר הות"ת ומינויים מאושר ע"י מליאת המל"ג. ככלל, המינוי הוא ל-3 שנים, עם אפשרות להארכה ל-3 שנים נוספות.
6. בעקבות המלצת בג"צ פורסם לאחרונה נוהל למינוי חברי מל"ג[3] .

[1] https://che.org.il/?decision=%d7%9b%d7%99%d7%a0%d7%95%d7%a0%d7%94-%d7%a9%d7%9c-%d7%95%d7%a2%d7%93%d7%aa-%d7%94%d7%94%d7%a7%d7%a6%d7%91%d7%95%d7%aa-2

[2] https://che.org.il/%d7%94%d7%95%d7%95%d7%a2%d7%93%d7%94-%d7%9c%d7%aa%d7%9b%d7%a0%d7%95%d7%9f-%d7%95%d7%aa%d7%a7%d7%a6%d7%95%d7%91/

[3] https://che.org.il/%d7%99%d7%a9%d7%99%d7%91%d7%95%d7%aa-%d7%9e%d7%9c%d7%92/%d7%a0%d7%95%d7%94%d7%9c-%d7%9c%d7%9e%d7%99%d7%a0%d7%95%d7%99-%d7%97%d7%91%d7%a8%d7%99-%d7%94%d7%9e%d7%95%d7%a2%d7%a6%d7%94-%d7%9c%d7%94%d7%a9%d7%9b%d7%9c%d7%94-%d7%92%d7%91%d7%95%d7%94%d7%94/

אוניברסיטת בר אילן, ת.ד 1556 רמת גן טל: 03-642-4895 פקס: 03-642-4889
דואר אלקטרוני : bashaar@bashaar.org.il
www.bashaar.org.il

הסוגיה

7. לאחר שאחד מנציגי הציבור בות"ת נבחר לכנסת, נותרו ששה חברים. למיטב ידיעתנו, עניין המשך כהונתה של החברה ד"ר רבקה ודמני שאומן, שנקבע ע"י היועץ המשפטי שפעלה בניגוד עניינים בנושא הקמת הפקולטה לרפואה באריאל, תלוי ועומד. כהונתו (השניה) של פרופ' ישעיהו טלמון תסתיים בסוף ספטמבר הקרוב. תקופת כהונתו הראשונה של פרופ' יוסי שיין הסתיימה בסוף יולי.
8. המספר המינימלי של החברים לקבלת החלטות בות"ת הוא 4, כאשר הרכב חסר בגוף קטן כזה המקבל החלטות תקציביות כה משמעותיות סובל בהכרח מחוסר איזון.
9. לפי הפרסומים האחרונים, בניגוד לעמדתה של יו"ר הות"ת, החליט השר שלא להאריך את כהונתו של פרופ' שיין לתקופת כהונה נוספת.

שאלה א: האם נכון וראוי שלא להאריך כהונתו של פרופ' שיין לתקופת כהונה נוספת?

10. לא פורסמו נימוקים כלשהם לאי הארכת הכהונה של פרופ' שיין, והוא קיבל על כך הודעה ב-SMS מראש מטה השר.
11. קיימים נימוקים כבדי משקל התומכים בהארכת כהונתו של פרופ' שיין לתקופה נוספת:
    א. יו"ר ות"ת תמכה בהמשך הכהונה, דבר המצביע על תפקודו המוצלח בכהונה הראשונה
    ב. פרופ' שיין עומד בראש ועדות שהוקמו לטיפול בנושאים ייעודיים (מדעי הרוח, בני העדה האתיופית) שטרם סיימו עבודתן[4]
    ג. הנוהג הקיים הוא שאקדמאים מכהנים שתי כהונות בות"ת, ואין תקדים לכך שכהונתו של חבר פעיל המעוניין בכך לא הוארכה;
    ד. אי הארכת הכהונה פוגעת קשות בתפקוד הות"ת הן בגלל ההרכב החסר, ובעיקר בגלל העדר המשכיות, מומחיות וניסיון של הנותרים בתחומים האקדמים של פרופ' שיין;
    ה. מאחר שהפעילות כחברי ות"ת דורשת למידה ונסיון, נהוג לבצע החלפה מדורגת של החברים. אי הארכת המינוי של פרופ' שיין יוצרת מצב בו יצטרכו למנות לות"ת 3-4 חברים חדשים – למעלה מחצי מהועדה.
12. "*הרעיון המרכזי בהקמת הות"ת היה שתשמש כגוף בלתי תלוי, שיעמוד בין הממשלה ורשויות המדינה השונות מצד אחד לבין המוסדות להשכלה גבוהה מצד שני, בכל ענייני ההקצבות למערכת ההשכלה הגבוהה ותרכז את הטיפול הכולל בנושא.*"[5]. אי הארכת כהונתו של פרופ' שיין בהחלטה של השר ובניגוד לנימוקים המפורטים לעיל מעלה החשש שההחלטה נגועה בסיבות שפוגעות מהותית בהיותה של הות"ת גוף בלתי תלוי.

[4] בהודעת הטקסט לפרופ' שיין ביקש ממנו ראש המטה של השר שימשיך לעמוד בראש ועדות אלו.

[5] https://che.org.il/%d7%94%d7%95%d7%95%d7%a2%d7%93%d7%94-%d7%9c%d7%aa%d7%9b%d7%a0%d7%95%d7%9f-%d7%95%d7%aa%d7%a7%d7%a6%d7%95%d7%91/

שאלה ב: איך ומתי למנות חברים חדשים לות"ת?

13. השאלה הראשונה בהקשר זה היא האם יש מניעה למינוי חברים חדשים לות"ת בתקופת ממשלת מעבר? לכאורה, ככל שהמדובר במינוי מקצועי של חברים בגוף בלתי תלוי שהוא ועדת משנה של תאגיד סטטוטורי, אין מניעה כזו. אבל, מהלכי השר לאי הארכת המינוי של פרופ' שיין בתקופה זו בניגוד לעמדת יו"ר ות"ת מצביעים על פגיעה במקצועיות ובאי התלות של המינויים, ולכן יש מקום לשקול החלת המגבלות החלות על ממשלת מעבר גם על מינוי חברי ות"ת חדשים.
14. הכללים הכתובים למינוי חברי ות"ת מצומצמים ביותר והם נקבעו בהחלטת מל"ג משנת 1972[6]. הכללים אינם מפרטים דרישות כשירות לתפקיד, חובת התיעצות וכד'.
15. ע"פ הנוהג שהיה קיים עד עתה, במינוי חברי ות"ת מהאוניברסיטאות התייעץ יו"ר ות"ת עם ראשי האוניברסיטאות והביא לאישור השר מועמד/ים שהם פרופסורים מן המניין, בכירים באקדמיה (כגון רקטורים ודיקנים לשעבר), חוקרים פעילים בעלי נסיון ומומחיות, תוך הקפדה על גיוון מוסדי ותחומי.
16. ע"פ הפרסומים בעתון השר שוקל מינויו של פרופ' אריה אלדד במקומו של פרופ' יוסי שיין. פרופ' אלדד הוא אדם בעל נסיון והישגים כפוליטיקאי[7], וכרופא הנושא בתואר המקצועי פרופסור, אך הוא אינו בעל מעמד אקדמי בכיר, ואין לו הנסיון והמומחיות הנדרשים מחברי ות"ת האקדמאים.
17. העלאת שמו של פרופ' אלדד כמועמד להחליף את פרופ' שיין מעלה השאלה על הצורך בקביעת קריטריונים ונהלים למינוי חברי ות"ת.
18. למרות שחברי ות"ת אינם חייבים להיות חברי מל"ג, מאחר וות"ת מוגדרת כועדת משנה של מל"ג, ניתן אולי לשקול החלת נהלי מינוי חברי מל"ג על חברי ות"ת.
19. במיוחד, חשוב לעגן את חובת ההתייעצות בהליך המינוי של חברי ות"ת שהם אנשי אקדמיה.
20. מינוי נציגי ציבור לות"ת גם הוא מחייב נהלים ושקיפות, במיוחד שההחלטה הקובעת את תהליך המינוי מתייחסת במפורש לצורך במומחיות כלכלית של החברים.

[6] https://che.org.il/?decision=%d7%9b%d7%99%d7%a0%d7%95%d7%a0%d7%94-%d7%a9%d7%9c-%d7%95%d7%a2%d7%93%d7%aa-%d7%94%d7%94%d7%a7%d7%a6%d7%91%d7%95%d7%aa-2
[7] https://www.arieheldad.co.il/

סיכום

21. ות"ת היא גוף בעל חשיבות עליונה לקיומה ולשגשוגה של מערכת ההשכלה הגבוהה בישראל, ולמילוי תפקידיה בתחומי המדע[8], המחקר וההוראה, כפי שנקבע בחוק המל"ג.
22. היועץ מתבקש לתת דעתו על סוגיית המינויים בות"ת אל מול החשש לפגיעה ביכולתה של ות"ת לתפקד כגוף מקצועי ובלתי תלוי למילוי משימותיה החשובות.
23. במיוחד, היועץ מתבקש להתייחס לשאלת אי הארכת המינוי של פרופ' שיין בהחלטת שר בממשלת מעבר והחשש שימונה לו מחליף שאינו מתאים, וזאת ללא קריטריונים לכשירות וללא הליך מינוי שקוף.

בברכה,

פרופ' חגית מסר-ירון	עו"ד אבי רונן	פרופ' שמעון ינקלביץ'
יו"ר "בשער"	מנכ"ל "בשער"	ראש פורום השכלה גבוהה

[8] ות"ת הוא הגוף העיקרי המתקצב מדע בסיסי בישראל, הן באמצעות הקרן הלאומית למדע וקרנות נוספות, והן כתקצוב ישיר לאוניברסיטאות המחקר.